

Karel Makoň

Pohádka na dobrou noc

1980

Byli dva bratři, kteří žili v malé chaloupce se svými rodiči. Jeden z bratří byl dobrý, druhý zlý.

Co se s tím zlým rodiče natrápili! Chtěl vše jen pro sebe a přál si, aby se všichni točili kolem něho podle jeho přání. Zato když někdo chtěl něco po něm, vždycky řekl, že mu do toho nic není. Nakonec se mu malá chaloupka zdála být příliš malá, všichni v ní příliš neochotní, protože ani nechtěli, ani nemohli učinit všechno, co on si přál.

A tak se jednoho dne rozhodl, že půjde hledat štěstí do světa. Tam jak si myslel najde jistě lidi, kteří budou ochotni pro něho udělat více než ti doma. Vzal si z domova, co mohl, aby neumřel hladu a odešel.

Delší čas se s nikým nesešel, až tu najednou slyší volání o pomoc: "Dobrý člověče, smiluj se nad námi a pomoz nám!" Dívá se kolem sebe, ale nikoho nevidí. Až konečně spatří, že blízko něho se pachtí skupina mravenců s těžkým břemenem. "Co ode mne chcete?" ptá se nevrle. "Potřebujeme odnést toto dřívko do mraveniště. Pro tebe bude snadné je zdvihnout a odnést je tam. Pomoz nám!" prosili znovu mravenci. "Co je mi do vás a do vašeho dřívka", osopil se na ně zlý bratr, "jdu hledat štěstí a nemám kdy. Odneste si to sami." "Pomůžeš-li nám, nic neztratíš, ani času neztratíš. Až budeš potřebovat, my ti také pomůžeme", slibovali mravenci. "Vy ubozí, malí mravenci mi chcete také někdy pomoci? Nechvástejte se a jděte si po svém", odbyl je zlý bratr a šel dále.

Pak přišel na kraj nějakého lesa a tam zase zaslechl volání o pomoc. Tentokrát to byl drobný ptačí hlas: "Dobrý člověče, pomoz mi! Mé robátko ptáčátko chtělo letět a ještě mělo příliš slabá křídélka. Spadlo sem do trávy pod strom a nemůže se dostat zpět do hnízda na stromě. Zdvihni je a vynes na strom, nebo v noci mlsná lasička mé ptáčátko robátko sní." "Ty ptačice jedna! Mělas dávat víc pozor na své ptáče, aby nespadlo. Co je mi do toho, že nepozorná máma a že tvé dítě je neposlušné. Já proto na strom nepolezu, co je mi do vás, já jsem se stromu nespádl", zlobil se zlý bratr a ptačici nepomohl. "Kdybys mi pomohl", prosila ho ptačice máma ještě jednou, "i já bych ti pomohla, až bys potřeboval. Mám křídélka, která mne mohou donést výše, než ty dosáhneš." "Dej mi pokoj", opáčil zlý bratr, "ještě jsem neslyšel, že by někdy ptáček tak malý jako jsi ty člověku pomohl. Plané sliby děláš, nech mne jít!" A po těch slovech se od mámy ptačice odvrátil a šel dále.

Ještě jednou slyšel volání o pomoc. To už ho opravdu rozčílilo. Po jaké to jde cestě, že tu všichni jen o pomoc prosí. A co vidí:

na hrázi rybníka se plácá na suchu rybka, ani moc velká, ani moc malá, a nemůže se dostat zpět do rybníka. Volá: "Dobrý člověče, pomoz mi! Vyšvihla jsem se příliš daleko za muškou, která letěla nad břehem. Mušku jsem nechytla a teď, sama zpět do vody nemohu. Hod' mě zpět do rybníka, prosím tě!" "To už přestává být hezké," rozzlobil se zlý bratr. "Už na mně chtěli mravenci, abych jim pomohl, a máma ptačice, abych vynesl její ptáčátko na větev. A nikomu jsem nepomohl, protože mně do nich nic není. A co je mi po tobě. Mlať se tu jak chceš dlouho, já se s tebou bavit nebudu. Však ty si dáš příště větší pozor, až budeš vyskakovat za muškou". "Dobrý člověče, pomoz mi, nebudeš litovat", prosila ještě jednou rybka, "i já ti pomohu, až budeš ty zase potřebovat, neboť tak hluboko neumíš plavat jako já". "Ale, ale, nejsi první, co mi někdo slibuje něco, co nikdy nebude moci splnit. Už slibovali mravenci, už slibovala máma ptačice, ale to jsou všichni takoví podaření pomocníci, chtějí jen pomoc pro sebe, a myslí si, že já dám na jejich klamné sliby. Měj se tu, jak chceš, a trp podle svých zásluh!" odvětil jí zlý bratr a už se na ni ani nepodíval a odešel.

Schylovalo se už k večeru a zlý bratr musel pomýšlet na to, aby pro sebe našel nějaký přístřešek, kde by přenocoval. A hle, kde se vzala, tu se vzala, na pokraji lesa stála malá ošumělá chaloupka. Zlý bratr vůbec nepomyslel na to, aby zaklepal. Prudce otevřel dvěře a uviděl za stolem sedět bělovlasou stařenku, která něco předla. "Necháš mne tu přespat?" zeptal se. "Ale ano," odpověděla stařenka třeslavým hlasem, "jde z tebe sice strach, ani nepozdravíš, do místnosti vrazíš jako vítr, a hned si myslíš, že je tu pro tebe přichystáno lože". "Mlč, stará", odvětil jí bratr, "nejsi žádná kněžna, abych se ti musel klanět. A vůbec, můžeš být ráda, že tu někdo s tebou bude přes noc. Ještě bys mně za to měla poděkovat. Chystej lože a dej mi něco jíst a pít, mám za sebou náramně dlouhou cestu." "Pravda, pravda, máš za sebou velmi dlouhou cestu a ještě delší cesta je před tebou. Všechno udělám, co si přeješ. Však ty mi ráno také v něčem pomůžeš." "To ještě uvidím, podle toho, jak se vyspím", odpověděl jí nevrle zlý bratr. Najedl se, napil se, a za chvíli už spal. Ani se nad tím nepozastavil, jak ta babička ví, že má před sebou ještě dlouhou cestu. Až teprve ráno se mu ta slova v hlavě rozležela a místo ranního pozdravu se zeptal: "Jaks to myslela, že mám před sebou dlouhou cestu? Co ty víš o mém cestování?" "Inu, chlapče, starý člověk všelicos ví, všelicos viděl a musí poznat lidi, jen co do chalupy vstoupnou. Ty jsi nepomohl mravencům, ani mámě ptačici, ani rybce na suchu. Budeš-li si takhle počínat, zle se ti povede a štěstí, které hledáš, nenajdeš. Ono není připraveno pro toho, kdo nikomu nic dobrého neudělá. Ale ještě to můžeš napravit: Podívej

se, tamhle mám hromadu nerozsekaného dříví. Rozsekáš-li mi je, dám ti dobrou radu, jak štěstí najdeš," slibovala stařenka. Ale zlý bratr jí nevěřil, ani se mu nechtělo do tolika práce. Tu za něho dělal jeho dobrý bratr, a ten tu není. Řekl jí: "Myslíš to sama se sebou dobře. Za ubohý nocleh a chudé jídlo a pití si nezasloužíš, abych pro tebe udělal tolik práce. Jsi tu sama, nemáš co dělat, však ty si časem i s tím dřívím nějak poradíš. Sbohem." A už chtěl odejít. Ale stařenka ho ještě chytla za rukáv a povídá mu: "Chlapče, chlapče, mám o tebe velký strach. Nechod', dokud mi nepomůžeš. Nebudeš litovat, dám ti tak dobrou radu, že jí získáš víc než svým uchvátaným cestováním." "Nezdržuj mne," odmítl jí bratr, "tvé sliby se navlas podobají slibům mravenců, mámy ptačice, nebo rybky na suchu, proto ani tobě nevěřím." "Možná že mluvím za všechny ty, kteréš odmítl a jim nepomohl. Škoda, škoda na stokrát, že ani mně nechceš pomoci. Mohls ještě všechno napravit. Takhle se vrháš do jisté záhuby," varovala ho stařenka. Ale on na její varování nedbal, otočil se na patě a rychle odešel.

Cesta jeho byla daleká a nevedla nikam jinam než k černému zámku zlého čaroděje. Zlý bratr se nezalekl ani černého zámku a vešel dovnitř. Tam jako by na něho čekal, ve velkém sále na nádherném křesle seděl jako král zlý čaroděj. Tentokrát bratr ze strachu přece jen pozdravil a přiblížil se k čaroději. Ten mu řekl: "Už jsem o tobě slyšel od mravenců, od mámy ptačice, od rybky na suchu a od stařenky z chalupy u lesa. U mně se nebudeš moci rozmýšlet, zda mi budeš chtít pomoci, či nikoliv; odmítneš-li poslechnout mých příkazů, proměním tě v kámen. Dostaneš tři úlohy. Když je vykonáš, můžeš si z mého velikého bohatství vybrat, co budeš chtít. Nevykonáš-li je, zatočím s tebou jako se všemi těmi, kteří zde byli před tebou. Vidíš támhle to pole kamenů. Co kámen, to bývalý člověk, který nesplnil má přání. Teď si jdi lehnout, ať se na ty úkoly dobře vyspíš. Ráno ti bude mnohé jasnější než nyní." Zlý bratr si šel lehnout, ale klidné spaní neměl.

Druhý den ráno, dříve než slunce vyšlo, už tu stál u jeho lože čaroděj a potutelně se smál: "Spalo se ti, spalo. Nic si z toho nedělej, možná, že se vyspíš ještě víc, než ti bude libo. Teď ale musíš vstát a jít za mnou." Odvedl ho do místnosti, kde nebylo nic jiného než veliká hromada máku smíchaného s čočkou. Řekl mu: "Nic ti k tomu nedám, ani žádné řešeto. Zde v této místnosti tě zamknu a nechám tě tu do večera rozdělovat mák od čočky. Do večera z jedné hromady budou dvě. Na jedné bude samá čočka, a na druhé samý mák. Běda, zbude-li v máku nějaká čočka, nebo v čočce nějaký mák. Tak do toho!" A než se zlý bratr nadál, dvěře se zavřely a on zůstal v místnosti sám s velkou hromadou smícha-

ného máku s čočkou. Napřed přemýšlel, kdo jen mohl smíchat taková dvě semena, která k sobě nepatří, a každé roste na jiném poli, kde se nemohou smíchat. Ale ať hloubal, jak chtěl, hromada obojího tady jednou byla a on se s ní musel nějak vypořádat. Dal se do přebírání. Měl také hlad a žízeň, ale v místnosti nebylo ničeho, čeho by se byl najedl, ani vody, které by se byl napil. Přebíral, přebíral, až při práci únavou usnul. Když se probudil, stál u něho čaroděj a pravil: "Vidím, že tě únava zmohla. Zapomněl jsem ti sem dát chleba a vodu. Zítra to napravím. Ale pamatuj si, zítra mi tak lehce neunikneš. Budeš mít všechno, co budeš potřebovat k tomu, abys únavou neusnul. Jdi se najíst a jdi spát."

Zlý bratr si oddechl úlevou, protože se už viděl kamenem. Možná, že zítřejší úloha bude snazší. Vzpomínal celou noc na mravence. Ti že by byli tu hromadu směsi přebrali snadno. Nemohl si ale troufat je zavolat, protože jim nepomohl a oni by mu byli také nepomohli. Zítra by byla na řadě pomoc matky ptačice, půjde-li to takhle dále, řekl si a usnul.

Druhý den ráno, dříve než slunce vstalo, už tu byl čaroděj a vyvedl zlého bratra ven ze zámku pod vysokou skálu, na kterou by ani nejzkušenější horolezec nevyšel. Řekl mu s potutelným úsměvem: "Na této skále, na samém její vrcholku v malém hnízdečku jsou tři zlatá vajíčka. Nutně je potřebuji, protože z nich se rodí zlatí ptáci, kterých se chci zmocnit. Ta tři vajíčka mi přineseš. Zde máš plný stůl nejlepšího jídla a pití, posilni se a dej se do práce. Skála je zpropadeně vysoká." Odešel.

Zlý bratr se několikrát pokusil šplhat se na skálu, ale vždycky spadl už z malé výšky. Nic se mu nestalo, ale poznal, že bez pomoci matky ptačice se na skálu nedostane. Viděl teď, jakou udělal chybu, že jí nepomohl. Volal jí, volal nejsladšími jmény, ale nikdo ho neslyšel, ani ptačí hlásek se neozval. Unaven tím úsilím, dostal hlad a žízeň, jedl a pil, až se najedl dosyta a usnul. Když se probudil, stál nad ním čaroděj a řekl mu tentokrát velmi vážně: "Vidím, žes mi ta vajíčka nepřinesl. Ale i tentokrát máš štěstí. Dal jsem ti mnoho jíst a pít a to je má chyba. Ani dnes tě neproměním v kámen. Ale zítra už chybu neudělám a nevykonáš-li třetí úkol, bude z tebe kámen. Jdi si lehnout a připrav se, možná, že to bude poslední den tvého života. Jak to řekl, odešel a zanechal zlého bratra ve hrozném tušení blízkého konce. "Zítra asi bude zapotřebí pomoci rybičky, a ta mi také nepomůže, ó, běda mi," zoufale přemítal zlý bratr a moc se mu do spaní nechtělo. K ránu přece jen únavou usnul, ale sotva oči zavřel, už tu byl čaroděj a řekl mu: - "Je ráno, kéž by to nebylo poslední ráno tvého života."

Ale všechno záleží na tom, cos v tom životě provedl. Pojď se mnou, dovedu tě k rybníku."

Ten rybník zlý bratr znal. Byl to tentýž rybník, na jehož břehu se třepala bezmocně rybka a prosila ho o pomoc. Čaroděj mu přikázal: "Vlezeš do toho rybníka a vylovíš z něho zlatý prsten, který jsem v něm ztratil při projížďce loďkou. Nenajdeš-li jej, bude z tebe kámen. Tady máš něco málo jídla a pití, abys neusnul ani vysílením, ani přejedáním, a dej se do práce." A čaroděj zmizel.

Tady šlo doopravdy o život, proto se zlý bratr ihned pustil do práce. Horlivě se potápěl a hmatal po dnu. To však bylo čím dál hlubší a rybník byl veliký. Brzy uznal, že jeho práce je marná. Začal volat rybku. Ale ta se neukázala. Bud' že tehdy zahynula, když jí do vody nepomohl, nebo mu nechtěla pomoci. Kdož ví. A tak se stalo, že přes všechno úsilí do večera prsten nevylovil. A byl tu čaroděj a řekl: "Už jsem tady naposled. Člověk sám nic nezmůže, vždycky potřebuje někoho Druhého. To jsi včas nepochopil. A proto se rozluč se životem. Bude z tebe mrtvý kámen, po kterém lidi budou šlapat a nikdo ani nebude vědět, žeš byl někdy člověkem, který měl tak blízko ke štěstí." A než se zlý bratr nadál, čaroděj ho švihl proutkem a už se z hráze kutálel do rybníka kámen veliký jako lidská hlava. Po zlém bratru bylo veta.

Zatím doma v té malé chaloupce marně čekali, až se zlý bratr vrátí. Dobrý bratr tušil, že se stalo něco zlého, a řekl rodičům, že i on půjde do světa, ale ne aby našel štěstí, nýbrž aby přivedl bratra. Marně ho rodiče zrazovali od jeho záměru. Vzal si do ranečku něco málo jídla a šel.

Tušíš asi, že také on přišel napřed k mraveništi, kde se mravenečkové opět marně snažili těžké dřívko dopravit do mraveniště a volali: "Smiluj se nad námi a pomoz nám." Dívá se dobrý bratr kolem sebe a rád by pomohl, ale nikoho nevidí. Zní to jako lidský hlas, ale ani človíčka tu není. Ale tu vidí, že se mravenečkové lopotí s těžkým dřevem, ale co ho nejvíce překvapilo, že jim rozumí, jako by mluvili lidským hlasem. Láska totiž rozumí i jiným hlasům než lidským, o tom ještě nevěděl, ani nevěděl, že umí tolik milovat. Hned se sklonil k mravenečkům a přenesl dřívko, kam chtěli. Moc mu děkovali a řekli mu: "Byl tu také tvůj bratr, ale ten nebyl hodný a nepomohl nám. Asi se mu potom zle vedlo, protože nás volal, ale nebylo v naší moci se k němu dostat, protože jenom láska mohla otevřít zámek za nímž se nacházel, a tu tam s sebou neměl. Ono se musí všechno otevírat ze dvou stran na tomto světě zázraků a kouzel. Ty jednej jinak. Jdi a pomáhej dál. Budeš-li nás potřebovat, zavolej, ihned ti přijdeme

na pomoc." Dobrý bratr pěkně poděkoval, mravenečkům se hluboce poklonil a šel dál.

Pak přišel na pokraj toho lesa, kde ptačice máma volala, aby pomohl jejímu robátku ptáčátku do hnízda. Pomohl s úplnou samozřejmostí. Máma ptačice mu děkovala: "Žes mi pomohl, pomohu i já tobě. Byl tu tvůj bratr a nepomohl mi. Zle se mu asi vedlo, protože mě jednou volal, ale já jsem měla křídélka v té chvíli jako provazy svázána, nemohla jsem vzlétnout a pomoci mu. Teď vím, že mi ta křídla svázala jeho zlá vůle. Ale pamatuj si, láska křídla rozvazuje, nejen lidem, ale i nám ptákům. My bychom ani jednou nevzlétli, kdyby nám křídla napřed nerozvázala láska. A proto jdi a miluj, miluj, rozvazuj křídla ptákům i lidem, aby vzlétli, kam až mohou. Až mne budeš potřebovat, pomohu ti, zavolej mě, vždyť má křídla jsou volná, víš o tom."

Se slzami v očích se díval dobrý bratr vysoko do koruny stromů, kde mu všichni ptáci, co byli v lese, zpívali na cestu tu nejkrásnější píseň, kterou uměli. "Dobří ptáčci, nezasluhuji si tolik vděčnosti," volal za nimi do výše. Ale i tentokrát rozuměl ptačí řeči: "Ne tobě děkujeme, ale tomu dobru, které jsi nechal v sobě rozkvést. Jen jdi a zalévej tu květinu lásky, ať neuvadne! Ty víš, že se zalévá dobrými skutky."

Šel dál a přišel přesně tam, kde byl předtím jeho bratr. Na hrázi rybníka se bezmocně mrskala ryba a nemohla zpět do vody. Prosila ho, aby ji tam vhodil. Bez říkání to učinil, ale jak se podivil, když rybka vystrčila hlavu z vody a řekla mu jakoby lidským hlasem: "Tvůj bratr mi nepomohl, a asi se mu zle vedlo, neboť mě volal, ale já v té chvíli byla jako obruč svázaná, nemohla jsem mu pomoci. Asi jeho zloba mne tu držela. Ale tvá láska pronikne i do hloubek. Jak to myslím? Pomáhej každému, kdo tvé pomoci bude potřebovat. I když ti tvou pomoc nesplatí, ani špetkou znání, něco v tobě z té dobroty začne růst, a to se ukáže být cennější než lidské uznání. Jdi a neboj se!" Sotva to rybka dořekla, její hlavička zmizela pod hladinou vody, kruhy vody se z toho místa stále více roztahovaly, až se dotkly břehu. A u toho břehu stál dobrý bratr, shýbl se, vložil konečky prstů do vody, a ta jemná vlnka ho tak pěkně pohladila, že s tím pohlazením dlouho šel...

Už se smrákalo, když se ocitl na pokraji hustého lesa, kde stála ubohoučká chaloupka. Zaklepal, protože chtěl požádat o nocleh. "Jen dál," slyšel třaslavý hlas stařenky, která předla u stolu. "Vím, co si přeješ. Je pozdě večer a hledáš nocleh. Buď vítán, lůžko je pro tebe připraveno." "Ty mě stařenko podivuješ a vítáš mě, jako bys mě dávno čekala. Já tě mám pozdravit a slušně

požádat, a to jsem dosud ani neučinil." "Není třeba. Když sem vrazil tvůj bratr, zle se mu vede, ani nepozdravil, ani se nedovolil, jen mně poroučel, co mám udělat. Posloužila jsem mu, ale protože on nebyl ochoten ani to nejmenší pro mně učinit, nemohla jsem mu pomoci dále, ačkoliv jsem toho litovala. Doufám, že ty se lépe zachováš, až ráno pro mně uděláš, co si budu přát." "Bude-li to v mých silách, samozřejmě," odpověděl ochotně dobrý bratr. Ještě si trochu se stařenkou popovídali a šli spát.

Ráno už byla pro dobrého bratra připravena tak dobrá snídaně, že takovou doma nikdy neměl. "Co to děláš, to je snídaně jako pro krále," divil se dobrý bratr." A kdo ví, zda tu se mnou nesedí král," řekla babička. "Já vím zatím více než ty. Ale král je jen tehdy dobrým králem, když dokáže svým poddaným pomáhat. Tak, pane králi," smála se babička, "tady je hromada polen a tu bych potřebovala rozsekat, abych měla čím topit přes zimu. Dáš se do toho?" "Po takovém královském jídle královsky zapracuji," řekl jí radostně dobrý bratr a hned se pustil do práce. "Jaké jen mi to dala babička jídlo," myslel u sebe, "že mám tolik síly a to dřevo jakoby se samo sekalo." "Babičko," řekl nahlas, "vysvětli mi, co jsi do toho jídla zamíchala, že mi všechno šlo tak dobře a rychle?" "Nu, synku," smála se mu, "ty tomu nebudeš věřit, ale já jsem do toho jídla zamíchala tvou dobrou vůli, nic více. Neprokázal jsi tu dobrou vůli poprvé. Už jsi předtím pomohl mravencům, pak mámě ptačici a rybce třepetalce, a co hlavního, jdeš pomoci svému nehodnému bratru, který ti nikdy nic dobrého neudělal. Proč mu chceš pomoci, když on je takový? Vždyť si to nezasluhuje!" "Já si myslím, babičko," odpověděl jí dobrý bratr, "že každý jednáme, jak umíme. A já bych si přál, aby se naučil jednat lépe. K tomu přece není nikdy pozdě. Proto mu chci podat pomocnou ruku. Někdo tahá dřevo a potřebuje pomoci, ale někdo se potýká sám se sebou a nedovede se přemoci. Tomu je také nutno pomoci!" "Mluvíš velmi moudře, synu," řekla radostně stařenka, "ale nevádí ti, že tvůj bratr třeba tvou pomoc nepochopí a nebude ti za ni vděčen?" "Babičko, mně se zdá," řekl dobrý bratr, "že mě jen tak zkoušíš. Víš, že jsem pomohl mravencům dříve, než mně slíbili, že mi také pomohou, a totéž jsem učinil mámě ptačici a rybce třepetalce, jak jsi ji nazvala. Bodejť bych nepomohl i svému bratru." "Synku, synku," zvolala babička mohutným hlasem, že se dobrý bratr podivil, kde se vzalo tolik síly ve vetché stařence, "ty přece jen budeš králem a jakým králem! Třebas nebudeš nosit korunu na hlavě, ale budeš ji nosit v srdci a bude to koruna pravé lásky. A teď ti něco povím: Půjdeš do zámku zlého čaroděje, který proměnil tvého bratra v kámen, jako už mnoho lidí předtím. Dá ti tři úlohy. Ty provedeš snadno, ale čtvrtá

bude nejtěžší. Vybídne tě, aby sis vybral některou ze skvostných věcí, které ti ukáže. Ale všechny ty nádherné věci jsou očarované. Kdo si je vybere, podlehne znovu kouzlu toho čaroděje a on jej švihne proutkem a promění v kámen. Proto ti radím, aby ses dobře díval. V rohu místnosti, úplně stranou všech těch nádherných věcí bude stát proutek, kterým čaroděj mění lidi v kameny. Toho se rychle zmocni a švihni jím čaroděje dříve, než švihne on tebe. Ostatní už ti nemusím prozradit. Jen tak osvobodíš z kouzla svého bratra proměněného v kámen. A teď jdi a zaříd' se podle mých rad. Už se nevidíme. Šťastnou cestu a dobré pořízení."

Dobrý bratr se rozloučil s hodnou stařenkou a dal se cestou, kterou mu ukázala, až přišel k černému zámku, kde bydlil zlý čaroděj.

Opatrně vešel dovnitř a už slyšel hlas čarodějův: "Jen vejdi, z tvého bratra už je kámen, zřejmě i ty se jím chceš stát. Jsem čaroděj, z jeho moci teď neunikneš, dokud neprovedeš tři úkoly. Máš jediné štěstí, že tu nehledeš štěstí pro sebe, nýbrž hledáš svého ztraceného bratra. Toho si však budeš muset zasloužit. Teď se jdi vyspat, abys nabral sil těla i rozumu. Ráno ti zadám první úlohu.

Dobrý bratr poslechl a brzy usnul jako dřevo. Brzy ráno s ním lomcoval čaroděj a hned mu velel, aby s ním šel do velké místnosti, kde nebylo nic jiného, než pořádná hromada máku smíchaného s čočkou. "Do večera mi oddělíš mák od čočky, sic bude zle. Ale dej pozor, aby ani jeden máček nebyl mezi čočkou, ani jedna čočka nebyla mezi mákem." A než by ses nadál, zmizel čaroděj za dveřmi, které se pevně zavřely a zamkly. Hromada to byla opravdu pořádná. Viděl, že bude mít co dělat, aby s tou prací byl do večera hotov. V místnosti nadto nebylo ani nic k jídlu, ani nic k pití, trápil ho hlad a žízeň, ale on přebíral stále dál. K večeru poznával, že s tou prací včas hotov nebude. A tu si vzpomněl na mravence. "Kdyby ti tu byli, ti by si jistě věděli rady s tak titěrnou prací. Ti však jsou daleko a pomoci nemohou." "Ale můžeme," ozvalo se ze všech stran, "a také ti pomůžeme. Jsme všude, kde nás potřebuješ mít." A než se nadál, hrnuli se mravenci odevšad a pustili se s takovou chutí a obratností do práce, že ještě do večera byla čočka rozdělena od máku a v místnosti nezůstal ani jeden mravenec, jen jedna hromada máku a druhá hromada čočky. A sotva se to stalo, stál před udiveným bratrem čaroděj a mohl se unadivit, že je všechno hotovo a že bratr ani nepotřeboval jíst a pít. "Zapomněl jsem ti dát jídlo a pití, ale i tak jsi úlohu provedl. Zítra všechno napravím. Dám ti nejen nový úkol, ale i jídla a pití,

kolik budeš chtít. Dám si však pozor, aby ti nikdo nepomáhal, protože budeš pracovat venku a tam bys mohl přivolat nějakou pomoc. Teď si jdi odpočinout. Brzo ráno půjdeš znovu do práce."

Dobrý bratr usnul, jako když ho do vody hodí a spal, dokud ho čaroděj neprobudil.

"Dnes dostaneš úkol támhle pod tou skalou," řekl mu a vedl ho k vysoké skále." Na té skále jsou položena v malém hnízdě tři zlatá vajíčka, která nutně potřebuji. Nevím, jestli mne, ale každého člověka by učinila nesmrtelným tak dlouho, dokud by je měl u sebe. Ta tři vajíčka mi přineseš! A tady na tom stolku je jídla a pití, kolik budeš chtít. Ať budeš jíst a pít, kolik budeš chtít, jídla a pití nebude ubývat. Najez se tedy pořádně, abys měl dosti sil. Skála je vysoká." A jak se tak dobrý bratr díval na tu vysokou skálu, ani si nevšiml, že si čaroděj sedl opodál a dával pozor, co se bude dít. Bratr se marně pokoušel vylézt na skálu, vždycky se zřítíl, z několika metrů. Jakmile spadl, dostal nehorázný hlad a velkou žízeň. Vždycky se pustil s chutí do jídla. Nejedl však více, než aby nabyl nových sil a hned se dal do marného lezení na skálu. Teprve když viděl, že se na skálu nedostane, vzpomněl si na mámu ptačici a pomyslně si, že kdyby tu byla, snadno by vyletěla nahoru, jsou-li ta vajíčka malá, jistě by mu je přinesla. Sotva pomyslně na ptačici, už tu byla. Seděla na kraji stolu a řekla mu: "Jsem tu, ale teď ti pomoci nemohu, protože támhle nedaleko sedí čaroděj a dává pozor, aby ti nikdo nepomohl. Pozvi ho ke stolu a pak uvidíš, co se stane." Sotva to dořekla, odletěla. Dobrý bratr se rozhlédl kolem a opravdu nedaleko za stromem seděl čaroděj a číhal. Bratr k němu přišel a vybídl ho: "Milý čaroději, jistě už máš hlad a na tvém stole je tolik dobrých jídel. Přisedni ke mně ke stolu a pojíme oba." Čaroděj se nedal pobízet, přisedl a pustil se s velkou chutí do jídla. Sice jídla neubývalo, protože stolek byl kouzelný, ale zato čaroděj už toho tolik snědl, než už více nemohl a tuze se mu chtělo spát. Leh si opodál a tvrdě usnul. Už tu byla máma ptačice a v zobáčku nesla jedno zlaté vajíčko. Brzy přinesla i druhé a třetí, a než se čaroděj probudil, stála uprostřed na stole tři zlatá vajíčka. Čaroděj po probuzení dostal znovu hlad a žene se ke stolu. Co tam však vidí, tři zlatá vajíčka. Chtivě po nich sáhl a schoval je do kapsy. "Vidím, že jsi na mně znovu vyzrál. Ale to ti pravím, zítra už neusnu. Nebudu vůbec jíst.!"

Poslední třetí den dovedl čaroděj dobrého bratra k rybníku, právě tam, kde rybka třepetalka nemohla skočit do vody. "Tady v tom rybníku," řekl čaroděj, "nevím, na kterém místě mi spadl při koupání zlatý prstýnek s prstu. Nutně ho potřebuji, protože když s ním zatočím, splní všechna má přání. Ty ho najdeš a vložíš mi ho

do ruky. Já tu budu sedět s dlaní otevřenou tak dlouho, dokud v ní nebude prstýnek. Jídla zde mnoho nedostaneš, za to se pořádně napiješ, až se budeš potápět." Čaroděj se pekelně zachechtal a sedl si s nastavenou dlaní na hráz rybníka. Dobrý bratr se svlékl a skočil do rybníka. Plaval až doprostřed a tam se ponořil. Jakmile se potopil, objevila se u jeho ucha rybka třepetalka a řekla mu: "Tady mám zlatý prstýnek, natáhni ho na prst, zatoč s ním a přej si, aby ses neutopil." Dobrý bratr to udělal a rázem plaval pod vodou jako rybka a vůbec se nepotřeboval vynořit nad hladinu. Rybka mu napověděla: "Teď nesmíme pospíchat. Když se dlouho neobjevíš nad hladinou, čaroděj si bude myslet, žes utonul a bude čekat, až tvá mrtvola vyplave na povrch...Toho se nedočká a usne. Až usne, dám ti znamení, vylezeš na břeh a dáš mu prstýnek do jeho nastavené dlaně." Čaroděj opravdu dlouho čekal, hleděl po hladině a nabyl jistoty, že se dobrý bratr utopil. Řekl si: "Mohl jsem mít z něho pěkný kámen. Ale i tak je dobře. Byl velmi šikovný. Tentokrát mu to nevyšlo. Počkám, až vypluje na povrch jeho mrtvola." Čekal a čekal, ale nedočkal se. Oči se mu začly klížit a on usnul. Rybka vyhlédla z vody ven a viděla, že čaroděj spí. Rozloučila se s dobrým bratrem a poslala ho na břeh. Milý bratr se ustrojil, přistoupil k čaroději, vložil mu prstýnek do otevřené dlaně a probudil ho. Čaroděj se mohl unadivit a byl velmi nespokojený a neklidný. "Teď jsem nucen zase já splnit svůj slib. Mám tu mnoho krásných věcí, zlato, šperky, drahé kamení...Co si vybereš, to bude tvé. Pojd' se mnou do místnosti, kde ty krásné věci jsou. Jistě si něco pěkného vybereš," řekl čaroděj a potutelně se usmíval. Domníval se, že dobrý bratr zaručeně sáhne po nějakém lesklém předmětu nebo po zlatácích. Ale mýlil se. Dobrý bratr si dobře pamatoval, že v této chvíli mu hrozí největší nebezpečí. Ničeho z těch drahocenných věcí se nedotkl, jen hledal kouzelný proutek. Ten stál v rohu místnosti. Rychle k němu přiskočil a než mohl mu v tom čaroděj zabránit, švihl ho. Rázem tu místo čaroděje byl obyčejný kulatý kámen, který se vykutálel ze zámku ven mezi ostatní kameny. Ty se však proměnily v lidi a děkovali dobrému bratru za osvobození. Od nedalekého rybníka přispěchal jeho zlý bratr a řekl mu: "Byl jsem zlý, ale nechci už takový být. Vezmi mě do učení, ať se naučím tvé dobrotě." "Učení bude lehké i těžké. Lehké bude tehdy, když budeš dělat všechno, co lidé budou potřebovat a sami nebudou moci bez tvé pomoci to provést. Těžké bude tehdy, když se ti nebude chtít dělat něco z čeho sám nic mít nebudeš. A právě takovými činy budeš dělat největší pokroky ve svém učení."

Skrytý záměr pohádky

Pohádka vypráví o proměnách v lidském nitru. Dva bratři jsou nedílnými stránkami jednoho a téhož lidského já. Jedna stránka, která je v pohádce jmenována zlým bratrem, dospívá dříve k činným závěrům než druhá. Člověk hledající štěstí jen pro sebe nebo pro to, co považuje za své, je ochoten zřít se svých dosavadních poměrů, které považuje za malé a nedostačující, aby získal něco lepšího. Je to běžný princip myšlení téměř všech lidí, něco horšího vyměnit za něco lepšího nebo žádoucnějšího. Tak např. něco si koupit za vydělané peníze. Jednat však z léto pozice strohého pocitu oddělenosti od druhých, nepřináší štěstí. Všechno se schyluje v životě takového člověka ke konci, po mnoha peripetiích, pomalu, ale jistě. Člověk se přitom stále proviňuje proti zásadám neprotekční pomoci bližnímu, ze které mu žádný užitek neplyne a nekyne. Náprava je možná do posledního okamžiku, dokud člověk nezkamení. Čím dále však kráčí ve znamení služby pro **sebe**, tím je blíže zkamenění.

Vysvětlím jen zhruba jednání dobrého bratra, neboť z něho snadno vyplyne, co zlý bratr opomněl učinit.

Dobry bratr vychází z domu jen proto, aby pomohl svému bratru. Pro sebe štěstí nehledá. Mravenci jsou symbolem drobné lidské práce, vpravdě mravenčí námahy. Kdyby už tu považoval člověk za zbytečnou, nemohl by pokročiti dále. Neměl by ji však provádět jako mravenec, nýbrž jako člověk, přestože některé záležitosti se nedají provést lidsky, nýbrž oním mravenčím způsobem.

Třídění čočky od máku:

Schopnost rozlišovací se nabývá ustavičným cvikem v hodnocení: "Toto je mák, toto je čočka." Také matka ptačice je součástí lidského já. Člověk je schopen vzletu do výšek, do kterých by se normálně nedostal, dovede-li podporovat tuto mateřskou péči, aby v něm rostla a nezakrněla. Tato mateřská schopnost dovede přiblížit člověku věci vznešené, symbolicky nacházející se vysoko na skále, asi tak jako matka dokáže porodit dítě, které zde na světě předtím nebylo.

Konečně mnohé, čeho je třeba k přemožení čaroděje, se nachází také v hloubkách, kam se běžnými lidskými silami nemůže. Člověk se musí stát napřed jako ryba, která umí plout v prostředí ticha, aniž by se utopila. Čaroděj sám je lidská přirozenost odvozená z přírody v tom nejširším slova smyslu. Nabízí nám mnoho vábných věcí. Pokud však se jich chápeme, neunikneme proutku, který nás promění v kámen. Proutek k lidské

přirozenosti není určen k tomu, aby ho člověk měl, nýbrž aby se jím zbavil nebezpečí zkamenění.

Některé výroky v pohádce se vám budou zdát nedomyšlené. Tak např. zlý bratr rozuměl zvířatům i bez pomoci lásky. Ve skutečnosti jim nerozuměl, protože v této pohádce fakticky rozumět už znamená mít sílu k uskutečnění toho, čemu rozumíme. Dále si všimněte dobře, kdo, kdy a za jakých okolností o kom věděl, a komu toto vědění zůstává skryto. I v tom je záměr. Dále čaroděj nemá jen funkci zla, nýbrž dodržuje určitý řád, který sám o sobě není zlý. Jeví se být zlým jen proto, že je přísným vykonavatelem určitého řádu. Hroutí se tam, kde úroveň tohoto řádu je překročena. Jeho zhroucení má ten význam, že na jiné úrovni nemá povinnosti ani možnosti se uplatnit.

Co je vůbec osvobození zlého bratra z jeho prokletí?

Komentář k Pohádce na dobrou noc

(Záznam ústního výkladu ze dne 18. 8. 1980)

V této pohádce jsou použity běžné pohádkové symboly, které znáte z jiných pohádek. Jsou jen nově seřazeny tak, jak je zapotřebí, aby pohádka vysvětlila způsob, jak se má člověk dostat z dvojnosti do jednoty, to znamená do věčného života.

O dvojnosti je zde pojednáno tak, že se nejdříve z každého páru dvojic vysvětlí jedna část a potom teprve druhá. Přitom je třeba, abyste si uvědomili, že tyto páry patří k sobě. Dobrý i zlý bratr jsou tedy dvě složky v jednom a tomtéž člověku. Stejně je tomu i s ostatními osobami v této pohádce jednajícími. Je to rozbor lidského nitra a všech požadavků, jejichž splnění má sloužit k tomu, aby se člověk vymanil ze stvořeného, aby se plně napojil na spasitelský úkol, a aby v něm dokončil fázi, kterou nazýváme překonání zla.

Samozřejmě překonání zla nemůže existovat samo o sobě, stejně jako nemůže samostatně existovat překonání dobra. Jedno jde vždy s druhým ruku v ruce.

Pohádka nám ukazuje v postupných fázích, jak se anuluje dobro i zlo lidskou činností. Záměrem zde je současně vysvětlit jednu část spasitelského úkolu Ježíše Krista, která spočívá v tom, že po smrti na kříži "vstoupil do pekel." Tento "vstup do pekel" je zde detailně vysvětlen. Spasitelský úkol Ježíše Krista není splněn pro nikoho z těch, kdo se tohoto úkolu nechopí a sám jej na sobě

neuskuteční. Ježíšem byl dán jenom předpis, jak to máme udělat, předpis daleko detailnější, než je v této pohádce, ale zde je podán přístupnější formou, a je vysvětlen. Chci to, co Ježíš Kristus ukázal svým životem, vysvětlit alespoň z určitého hlediska a v určité fázi na pohádkovém obrazu:

Byli dva bratři, kteří žili v malé chaloupce - to je to dobro a zlo, které je svázáno dohromady v lidském já, obojí tam žije dohromady, pohromadě. Řečeno školsky, je jedna naše část dobrá a jedna zlá. Přesto je nutné nově definovat dobro a zlo, tak jak je potřebné pro pochopení této pohádky, obecněji než nějakým výčtem hříchů nebo výčtem ctností.

Pokus definovat zlo výčtem hříchů je pokus beznadějný, stejně jako je beznadějně zkoušet definovat dobro jako výčet ctností, protože vždy tam budou velké mezery, a takto postavená definice bude stavbou postavenou na písku, protože nepostihuje pravý základ, pravý kořen, ze kterého roste a pučí jak zlo, tak dobro. Obojí totiž vyrůstá a vzkvétá z úkolu, který má stvořené ve vesmíru. V tomto úkolu člověk hraje velice důležitou roli, ke které dorostl tím, že se vývojově stal člověkem.

Je-li zde tedy dobro líčeno jako jednání toho druhu, ve kterém člověk se neohlíží na sebe, nýbrž jde mu jenom o věc, kterou považuje za dobrou, pak je tato definice dobra obecnější, než kdybychom definovali dobro jako provádění nějaké konkrétní ctnosti.

Zlo je zde naopak definováno jako způsob jednání bez ohledu na cokoliv, bez ohledu na kohokoliv. Nezáleží na tom, jakého druhu toto jednání je, ale obecně lze říci, že jakékoliv jednání, které je konáno bez ohledu na kohokoliv jiného než na sebe, než na toho činitele, je v této pohádce jednání zlé.

A ta pohádka, to je náš život, tak je to v našem životě, že si často neuvědomujeme, že zlé je to, co slouží jenom nám, i když v tom nevidíme nic špatného. Způsobuje to totiž, že jednáme-li tímto způsobem trvale, staneme se nakonec kamenem, ztratíme onen život, který svou činností se snažíme najít - a to je tragédie. Proto za zlo nemůžeme považovat nejen to, co je v seznamu hříchů, ale i jakékoliv jednání pro sebe, bez ohledu na ostatní.

Proto např. zlem je celé jednání všech přírodních bytostí v tomto smyslu. Proto každý druh zvířectva, rostlin je takto "ve zlém postaven", protože si všímá jen sebe. A pokud si všímá ostatních, je to jen proto, že to jemu nebo jeho druhu slouží.

Tak široce zde je tedy pojímáno zlo a tak široce zde je pojímáno dobro.

Mám stále na mysli to, co Ježíš Kristus řekl o posledním soudu, že spasení budou jenom ti, kdo konali dobro bez ohledu na sebe, nikdo jiný. Neříká to o tom, kdo se modlil nebo konal jiné ctnosti, mluví zde jen o tom, kdo konal dobro bez ohledu na sebe.

Když jsme si takto vysvětlili existenci obou bratří pod jednou střechou, je třeba si říci, proč zlý bratr vychází do světa dříve než ten dobrý. Je to proto, že jsme součástí přírody svou tělesností, proto nemůžeme začít jinak, než nejprve tak "zle" jako tato příroda. To ovšem není zlo v křesťanském smyslu, ale v tom nejširším smyslu to je zlo, protože ten tvor musí nejprve myslet sám na sebe, aby vůbec mohl v tomto světě existovat. Pokud by se totiž této formy zla nechočil, neuchoval by se na živu. On myslí vykořisťovatelsky na svůj vlastní život. Dítě nemá ani rozum, chce jíst, chce pít, chce, aby bylo středem života ostatních lidí, bez ohledu na ně. Toto je ono zlo.

Necháváme bez povšimnutí to, že v přírodě je to takto zásadně zařízeno. Jeden tam šlape po druhém, nikdo tam nebere ohled na druhého. Jedná tak, jak je mu to přírodními zákony vštípeno. Stejně zle jedná tygr jako třeba ještěrka, která chytá jenom mouchy. Toto zlo je jiného druhu než to, které je definováno křesťanskými příkazy. Přesto toto zlo je stejně velké jako jakýkoliv hřích, protože vede ke zkamenění. Všichni takto jednající ztrácejí život, který ustavičně hledají tím, že se krmí, že nedbají na nikoho jiného, že dbají jen na sebe.

Pokračuji ve výkladu pohádky:

Nejprve vyráží z domova nespokojen zlý bratr. Jak jsme si řekli, zlo zde je první proto, aby se člověk uchoval naživu. Teprve tehdy když je jeho život zajištěn tímto zlem, tímto zájmem jenom o sebe, teprve pak se na tento život může naštěpovat také něco vyššího, co bychom mohli označit jako zájem o věc, o dobro, o správné, spravedlivé, láskyplné jednání. Zlý bratr tedy vyráží první nejza spokojen s tím, co mu poskytuje domov, a nedivme se, že všude na cestě nedbal na nic než na sebe.

Spojme jednání obou bratří dohromady: První např. neosvobozuje od práce marně se lopotící mravence, protože to není on, kdo se lopotí, proto mu do toho nic není. Jestliže jeho dobrý bratr cítí potřebu pomoci i tam, kde mu do toho nic není, kde nejde o něho, tak vystihuje vnitřní stránku věci, že totiž ve skutečnosti **o něho jde**. A toto s povrchu věci není patrné.

V dalším ději mu i babička i čaroděj správně říkají, že všude tam šlo o něho, kdežto zlý bratr toto dobře nepostřehl, nevěděl to, že pomocí mravencům, ptáčatům a rybce pomáhá vlastně sobě. Nejlepší **pomoc** sobě je pomoc **jinému**.

Toto člověku na začátku jeho cesty nedochází, toto poznává teprve později, takže fakticky to dopadá tak, že člověk mnohokrát jedná zle, všímá si jen sebe, než si začne všímat někoho jiného, bez ohledu na sebe. Ale právě teprve toto jednání pro jiného bez ohledu na sebe má vlastní význam pro jeho další život, předurčuje mu jiný způsob, jiný konec než zkamenění. Umožňuje mu kráčet mílovými kroky za věčným životem, kde už se neznamená.

Co symbolizuje pomoc mravencům: V lidském životě jsou typy činnosti, kde je třeba něco provést tím způsobem, že člověk na sebe zapomíná. Kdyby člověk při pomoci druhému myslel na sebe, přesto že by mu pomohl, tak by pro sebe neudělal to pravé. Musí zapomenout na sebe a pomáhat, to je na tom důležité, to by mělo z pohádky být patrné! Měl by tak jednat přesto, že by mu bylo proti srsti se zdržovat, protože to je zdržení, ten zlý bratr přece říká: "Co mě zdržujete?", tak v tomto smyslu bez ohledu na sebe, bez ohledu na toto zdržování to dobrý bratr provede.

To je ten pravý druh činnosti v začátcích. Tato činnost pokračuje dále u ptáčátka. Pomoc ptáčeti je již něčím vyšším než dělat za někoho nějakou práci. Zde už to znamená dostat se nějakým způsobem nad sebe, ne jenom na sebe zapomenout. Proto v této pohádce leze na strom, musí se dostat výše od země. Bylo by správné poznamenat, že sem patří veškeré druhy lidské činnosti, při kterých už nejde o napravení, doplnění nebo zajištění nějakého úkolu, nýbrž při kterých jde v pravém slova smyslu o život. Myslím, že každý člověk má tyto možnosti. Viditelně je má třeba lékař, kněz či sociální pracovník, ale my si dobře neuvědomujeme, že všichni lidé mají tyto možnosti, jenom se méně lehce dovídají, jak to provádět. Např. pro úředníka je méně zřejmé, jak zachraňuje život. Nekladu si za úkol toto blíže vysvětlit, zmíním se o tom nakonec, protože je to mimo rámec tohoto výkladu.

Vracím se k původnímu: jsou myšlenky, které přesahují přes přízemní záležitosti člověka. Někdy člověku jde o život jinak než oním primitivním způsobem. Nejde o to, že by mu život zachránil, ale o to, že mu ho zlepší, nebo že ho dostane do kolejí, do kterých má patřit. A to je možná víc než fyzické zachránění života.

Život, od určitého okamžiku žitý jiným způsobem, za jiným účelem, má jiný dopad a jiný význam. Touto odpovědí pouze naznačuji, co míním oním lezením na strom.

Co znamená pomoc rybce?

Rybka patří do vody. Voda je tekutější oblast a tvárnější než tvrdá zem. Tak je tomu s lidskou myslí, která je tvárná. Prostředí, ve kterém se rybka, to jest lidská mysl, pohybuje, to je prostředí tvárnější než tuhá hmota. Víte, že lidská myšlenka je základem veškerého pokroku na této zemi. Měli bychom tedy na tuto okolnost velice dbát, jak se s ní vypořádáme. Jestliže se nějakým způsobem dostaneme se svou myšlenku za přirozený živel naší myšlenky - vody - takže se potom nemůžeme dostat zpět do onoho přirozeného živlu, tak jsme udělali chybu. Hledíme-li ji napravit tím, že se dále ženeme za tím, co je mimo dosah vody - mysli, činíme další chybu. Jsme čím dál tím víc na suchu, mlátíme se, jsme takovou rybkou-třepetalkou.

Ovšem, opustíme-li to, co jsme chytali mimo rámeček této vody-myšlenky, a budeme-li se snažit dostat se zpět do vodního klidu, pak jsme jednali správně. Musíme poznat, co je nad naše síly a co je ještě snesitelné, a podle toho jednat. Zlé jednání v tomto smyslu je takové, že se člověk snaží dostat nad úroveň, do které svou myslí patří, a potom se z této úrovně nemůže dostat nazpět. Dobré je, že tou složkou, která je v něm dobrá, si pomůže nazpátek. To není jeho vlastní síla, to je to dobro, které v něm žije. V pohádce je o tom mluveno, že ptáček zpívá tomu dobru, které tam působilo.

Toto byly úkoly obou bratří a je to gradace od zla do dobra.

Děj týkající se babičky:

Babička jako stará žena je znakem trpnosti. Nemůžeme totiž zůstat jen v činném stavu, nýbrž ve svém životě se musíme také postarat, abychom správně pochopili a moudrost svou vzali také od stavu trpnosti, od té ženy. Špatně s touto trpností jednáme, díváme-li se na ni spatra. Nejsme-li činní, jdeme-li si jen odpočinout, např. spánkem, to považujeme za nutné zlo. Ve skutečnosti odpočívat nebo být trpný tam, kde je toho zapotřebí, je tak moudré, že bychom se bez této moudrosti na dalších stupních neobešli.

Všimněte si, že člověk v této pohádce, ani když je dobrý, zpočátku neumí jednat trpně, trpnosti se učí až teprve když se smráká. Až už jeho den je zralý, až už dozrává den jeho života. To znamená, že kdo dovede využít stavu trpnosti, to už je duchovní

velikán. Proto se nedivme, že když nedokázal dosud být správně činný, nedokáže zlý bratr také být správně trpný.

Proto se zlý bratr choval k babičce špatně a nezískal od ní moudrost, kterou mohl získat. Dobrý bratr se choval k babičce, jak se náleželo a byl jí také napomocen. Trpnost sama o sobě nemůže existovat, někdo jí musí "rozsekat dříví", musí jí dodat energii. A to je ta čínorodá stránka, to je skloubení čínorodosti a trpnosti, to je velmi důležitá okolnost, říkali jsme jí "aktivní pasivita". Jestliže člověk dovede toto obojí skloubit dohromady, teprve potom z toho získá moudrost, která je v tom obsažena. Trpnost sama by mu moudrost nepřinesla, pokud do jejího rámce nezasadí činnost, teprve pak získá moudrost o tom, jak se má zmocnit proutku, kterým se ubrání zkamenění.

Dále jdou bratři k čaroději. Čarodějnictví tohoto světa spočívá v tom, že to, co kolem sebe vidíme, je pro nás světem jevů, který je nám našimi smysly, rozumem a city líčen jako moc, nad kterou není, a vedle které žádná jiná moc neexistuje. To je kouzlo, které Indové nazývají Mája, ale není to Mája ve smyslu "neskutečnost", neskutečná je jenom ta moc, která je v něm obsažena. Není to absolutní moc, co se nám zde jako absolutní moc jeví, a proto v dalším průběhu pohádky uvidíte, jaké meze tato moc má, jakými zákony je svázána. Musí např. brát ohled na ty, kterým oslepuje oči.

Dále si všimněme, jaké práce čaroděj zadává. Především ukládá oběma bratrům přebírat hromadu máku smíchaného s čočkou. To už neznamena přebírat dobro a zlo, toto už bylo vyřešeno v oblasti činnosti. Zde jde o odhalování tajemství přírody, jde o to, dostat se za přirozenost tohoto světa. To už je něco vyššího. Na začátku tohoto odhalování, mohli bychom též říci na začátku hlubšího sebepoznání, musíme jednotlivé složky, kterých je mnoho, umět od sebe oddělit. Musíme umět oddělit složky svého já a vše na tomto světě klasifikovat tak, jak se to správně má - toto je mák a toto čočka, ne: toto je dobré a toto je zlé, ale toto je jiné než tamto, toto má jinou funkci než tamto. Jde o funkční rozeznávání. Funkční rozlišování, to je to navíc, co zde je obsaženo. Vidíte, že zde se již oba bratři jaksi dostávají, nebo měli by se dostat trošičku za dobro-zlo. To už je otázka funkce a víte, že dobro i zlo má své funkce, a je třeba rozhodnout, které funkce patří na stranu toho a které na stranu onoho.

Nejen na stranu zla a dobra, ale kam to patří, aby člověk už ve svém životě nebyl od této chvíle jako větrník, jako korouhvička, která se otáčí podle větru, nýbrž řídí se vědomě podle tohoto

způsobu rozlišování. Všimněte si, že tato fáze nastává teprve potom, když bratr prošel onou mocí, onou trpností, když se naučil nebo nenaučil používat správně trpnosti. Přestože pak jsou u obou bratří možnosti stejné, ten který se trpnosti nenaučil, nemohl daný úkol správně provést. Možnost se mu předložila, ale nebyl schopen úkol realizovat.

I v životě se všem lidem předkládá totéž, jenže předložené správně nerealizují. Ani si nevšimnou, že jim to bylo předloženo, nevědí, co je obsaženo v tom, co se s nimi právě děje. Říkají, že "se mnou se nic neděje" - ale to není pravda, s každým se děje totéž, jenže každý na to nejde tak, jako ten dobrý bratr.

Proč pomáhají právě mravenci: Tím, že on to nemusel sám dělat, jenom to začal dělat - musí začít, jako by to chtěl udělat všechno - pak už automatismus pomůže, pak už automaticky nastoupí to, co si v životě vydělal. Zde už má k dispozici automatismus (2), který se hlásí k životu.

Ptačice, která žádala o záchránění dítěte, pomáhá v jiném případě. Pomáhá tehdy, kdy čaroděj si přeje mít pro sebe tři zlatá vajíčka z nějaké vysoké skály, protože si myslí, že kdo tato vajíčka má, pokud je má v ruce, je živ. Celá příroda se snaží o věčnost tou ustavičnou reprodukcí, vajíčky, novými zárodky. Existuje jakástakás věčnost, tím že se jedno z druhého rodí. Tímto způsobem se chce příroda zmocnit věčného života. Je to marné, ale dá se tím něco časného nastavovat, proto čaroděj po tom tolik toužil.

Čaroděj už nevěřil dobrému bratru, že plní své úkoly bez cizí pomoci, proto nad ním bděl, dokud neusnul. Je zajímavé, za jakých okolností usíná lidská přirozenost ve druhém a potom ve třetím případě. Je to vždy za různých okolností.

Křesťanští mystikové často píšou o usnutí smyslů, o usínání rozumu, ale nemyslí tím ztrátu vědomí, nýbrž myslí tím to, co já zde pohádkově říkám o tom čaroději, že lidská přirozenost musí svým způsobem zůstat naživu, ale musí být ve stavu latentním. Jen za takového stavu věcí se člověk může dostat dál, za ni. Jen tak za ni může propašovat své tajně připravené schopnosti. V případě že jde za těmi vajíčky, je uspání lidské přirozenosti možné jiným způsobem než v případě posledním, kdy jde o rybkou. V případě rybkou musí mít člověk jeho lidská přirozenost dojem, že je ten hledající mrtev. Teprve pak usíná. Předtím ten dojem nemusí mít, naopak vůbec ho nemá, ví o svém životě. Zde jsem chtěl naznačit, jak při duchovní vzestupu roste sebeumrtvení, do jaké

fáze se dostává ve třetím bodě, do jaké fáze ve druhém a do jaké míry v prvním.

Tam kde mravenci přebírají čochku a mák, je lidský duch nepřítomen. Ve druhém případě je už přítomen, ale usíná, protože nevydrží to, co vydrží ta vnitřní podstata, která útočí na lidskou přirozenost. Ve třetím případě je tomu dokonce tak, že člověk má dojem, že zemřel: cítí se být mrtev.

Chtěl bych se zmínit o poslední fázi, o nabízení darů. Jestliže člověk všechno, co až do této fáze vykonal, si chce přivlastnit, chce z toho mít něco pro sebe - což předtím třeba už nedělal, dělal vše pro věc - teď najednou se v tom zhlédne a chopí se tohoto lesklého jako tak zvaného drahocenného daru: tím však staví všechno na hlavu, padá nazpět a zkamení. Zde nesmí vzít odplatu svou. Jemu musí, zvláště v této poslední fázi, a to je nejtěžší, jít zase o věc. To znamená, že se nesmí chtít tím nějakým způsobem obohatit, v tom nejširším slova smyslu. Teprve v takovém případě může švihnout toho čaroděje, to znamená může trvale zmrazit přírodu tak, aby nepřekážela ve věčném životě.

Teprve zde přirozenost a příroda přestává hrát svou roli, až do této doby musí fungovat lidská tělesnost. Nesmí si lehnout do hrobu, nesmí zkamenět.

Jako **dovětek** bych chtěl říci, že při vykládání této pohádky jsem měl na mysli, jak rozumět té části spásitelského úkolu Ježíše Krista, kdy sestoupil do pekel. Tradice si již dávno s tím neví rady, mluví podle Starého zákona o nějakém předpeklí, což je chybné, protože tam se mluví o pekle, a tak za tím stůjme. Ježíš Kristus si své učedníky nevybíral, říká, že mu je vybral Otec. Proč mu vybral Jidáše? Protože ho bylo nutně zapotřebí. Dále: Ježíš říká, že nikoho, koho mu svěřil Otec, On neztratil, neztratil tedy ani Jidáše. Ty tři dny v pekle, to je - lidově řečeno - cesta pro Jidáše. Ve skutečnosti je to nadstavba nad dobrem a zlem. Ježíš Kristus svým životem se vyrovnal dokonale s dobrem a bylo třeba se také dokonale vyrovnat se zlem. To se dělo v okamžiku smrti, kdy zlo na něj působilo, ale to bylo trpné vyrovnání se zlem, a víte, že musí být také aktivní vyrovnání se zlem, to znamená, že musí sestoupit do pekel. To je aktivita při trpnosti, která nebyla při aktu ukřižování patrná. Pokud by toto nebylo zachováno v Kředu, tak o tom vůbec nevíme, že i tam je třeba nějaká aktivita. Aktivita spojená s takovou mírou trpnosti, jak je naznačena na kříži, vede k vykonání nebo k vyplnění spásitelského úkolu, k překonání

dobra i zla, k překonání dvojnosti a tedy ke vstupu do věčnosti, kde je jednota.

Naivně si představujeme, že Ježíš spasil na kříži každého z nás, celé lidstvo. Kdo si nepřeje být spasen a nejde za spasením, ten spasen nebude. Každý se musí ke spásitelské činnosti Ježíše Krista připojit. Má zde vzor a má zde sílu, která z toho vyplývá.

A ještě upozornění:

To co se nám historicky předvádí, stejně jako to, co nám ukazuje tato pohádka, že se jednou stalo, to se děje ustavičně. Je to permanentní spásitelský úkol, který začíná na začátku stvoření. Kdyby stvořené nebylo od začátku vedeno ke spasení, kdyby působila jen síla odstředivá, pak by se vše rozmetalo do všech koutů vesmíru a nikdo to dohromady neshledá. Obě dvě síly, jak odstředivá, tak dostředivá - jak tvůrčí, tak spásitelská, působí dohromady.

A ještě slíbený dodatek:

O život totiž jde všude tam, kde člověk (budu mluvit jen o člověku, protože ostatní nejednají z vlastní vůle) zapírá vlastní vůli do té míry, že dává přednost věčnému řešení před řešením osobním, a to je vlastně pomoc životu. Náзор na věčné řešení je sice subjektivní, co je věčné řešení, ale důležité je, aby to člověk považoval za věčné řešení, co právě dělá. V tom případě pomáhá životu, protože s tím odchází od sebe, a ten, kdo sebe zapírá, ten má blíže k následování Ježíše Krista a to znamená blíže k věčnému životu.

22. 11. 1980